

# Úvod do studia EU – dějiny evropské integrace

## 1. ČÁST

# Evropská idea v čase

- Úsilí sjednotit evropské státy sahá až do období starověku a prochází celým historickým údobím až po dnešek, toto úsilí lze nazvat ideou jednotné Evropy.
- Moderní evropská idea se začíná prosazovat v souvislosti s dvěma válečnými krizemi 20. století
- Tradiční vs. moderní evropská idea

# Tradiční pojetí evropského sjednocení

## ■ Jiří z Poděbrad

- ◆ Společně s Antoine Marini vypracoval v letech 1462-1464 projekt, který byl konglomerátem tradičních středověkých utopických myšlenek a relativně propracovaných a realistických předpokladů. 1. Předpokládá nový řád, 2. ustavuje shromáždění, 3. ochrana církve, 4. vnější bezpečnost, 5. vnitřní bezpečnost.

## ■ Maxmilien de Béthune, vévoda Sully

- ◆ Velký plán počítal s vytvořením konfederativního útvaru: Spojené státy evropské. Vrcholným orgánem by byla Generální rada Evropy. Modernější úpravu Sullyho návrhu pak předkládá **Charles Irenée Castel de Saint-Pierre (1713 – Návrh věčného míru)**

# Myslitelé období novověku

## ■ Imanuel Kant

- ◆ Traktát O věčném míru můžeme považovat za typické novověké utopické dílo, Kant jej napsal formou připomínající právní normu, ústavu. Dílo je děleno do oddílů a článků. Mimo ustanovení, která se týkají zahraničních vztahů evropských států a jejich mírové koexistence, se Kant věnuje i pol. systémům, které nejvíce svědčí mírovému uspořádání. Takovým systémem jsou republikánské reprezentativní režimy.

## ■ Claude Henri de Saint-Simon

- ◆ inspirace u tradičních myslitelů (Castel de Saint-Pierre)

# Předchůdci moderní evropské ideje

- Spojené státy evropské mají již jiný nádech než ve spisech vévody ze Sully ze 16. století. V tomto období lze nalézt základní principy na kterém byla budována moderní evropská idea: reprezentativní demokratická vláda, jádrem integrace měla být Francie, Německo, případně Velká Británie, východ je oproti tomu vnímán jako dočasně nezpůsobilý pro sjednocovací procesy. Mezi myslitele 19. století je možno uvést: **Conrada Friedricha von Schmidt-Phiseldecka, Victora Huga, Ludwiga Börne, Josepha Proudhona** aj.
- Krize první světové války pak přenesla myšlenku evropské jednoty zpět od filosofů k politikům. Spojené státy evropské se zdály být na dosah ruky.

# Meziválečné období a spor integračních přístupů

- Pro moderní evropskou ideu je příznačný střet teoretických přístupů, cest, jakými se má evropské sjednocení ubírat. Odborně se tyto cesty, předpoklady sjednocení nazývají integrační paradigmatata.
- Můžeme mluvit o **nadnárodním** (supranacionálním) paradigmatu a paradigmatu **mezivládním** (intergovernmentálním).
  - ◆ Zatímco prvé usiluje o co nejužší integraci, a to postoupením částí státní suverenity;
  - ◆ mezivládní paradigma vychází z konceptu nedotknutelnosti státní suverenity a rovnosti jednotlivých států.
  - ◆ Supranacionální paradigma předpokládá vznik orgánu, či organizace, která bude spravovat postoupené pravomoci a suverenitu jednotlivých účastnických států a na jejich základě bude též rozhodovat i ve věcech vnitřních záležitostí jednotlivých států. Rozhodnutí mohou být státům vnucena a mohou být realizována i proti vůli států, jich se týkají.
  - ◆ Toto odmítá mezivládní paradigma, státy na základě mezivládního paradigmatu vystupují nezávisle a rovnoprávně, nelze jim proti jejich vůli něco vnutit.

# Členění nadnárodního paradigmatu

- Supranacionální paradigma zná dvě metody, nástroje, jak dosáhnout cíle sjednocení: federalistickou metodu a metodu neofunkcionalistickou.
- Obě metody se vyvíjely v čase, zatímco vrchol federalistických snah je příznačný pro meziválečné období, neofunkcionalisté se začínají prosazovat až po druhé světové válce.

# Federalisté vs. neofunkcionalisté

- Federalistická metoda předpokládá eliminaci národních států, a to výstavbou formálních politických institucí. Tyto instituce mají nahradit národní státy a jejich mocenská centra. Cílem federalistů je něco jako evropská federace, či spojené státy evropské. Již myslitelé od 16.století s tímto pojmem nějakým způsobem pracovali, takže je patrné, že federalistická metoda sjednocování je jedna z nejstarších.
- Oproti tomu je metoda neofunkcionalistická relativně mladá. Byla zformulována v 60. letech 20. století, v souvislosti s definitivním úmrtím samostatné federalistické metody. Neofunkcionalisté odmítají neuvážené postupování státní suverenity nějakému nově a uměle vytvořenému centru. Dle nich je takový přístup nereálný. Pokud se stát vzdává své suverenity, musí se mu to vyplatit. Přecházení státní suverenity na nadnárodní těleso se musí dít postupně, a to od nejnižších a nejméně důležitých oblastí. Neofunkcionalisté své tvrzení opírají o hypotézu, že integrace v určité oblasti vyvolá postupně nutnost integrace v ostatních oblastech – princip přelévání (spillover)

# Integrační teorie dnes

- V kontextu evropské integrace po II. světové válce se metoda neofunkcionalistická ukázala jako vhodná a odpovídající realitě. Nutno je však podotknout, že současný proces integrace v sobě nese prvky obou nadnárodních metod (jak neofunkcionalistickou která převládá, tak občasně i federalistickou). Dále je nutno říci, že se v procesu evropské integrace projevuje i mezivládní paradigma
- právě napětí mezi mezivládním a nadnárodním paradigmatickým je charakteristické pro budování ES/EU od samotného počátku po dnešek

# Zpět k dějinám – evropské sjednocení mezi válkami

- V meziválečné Evropě stály proti sobě nesmiřitelné tábory: nacionalisté a pacifisté. Tyto tábory nebojovaly pouze na mezinárodním evropském poli, tento boj byl často rozdmíchnán i v samotných politických systémech evropských zemí. Nacionalisté z poražených zemí chtěli revizi VS, vítězní nacionalisté chtěli na úkor ostatních zemí vylepšit mezinárodní pozici své země. Pacifisté, ať už z bloku poražených či vítězů, lamentovali nad neutěšenou situací a předkládaly mnohdy předem ztracené projekty věčného míru. Evropa byla v krizi a tuto krizi mnozí skeptičtí myslitelé považovali jako předzvěst zániku Evropy. Profesor geografie na Sorbonně **Albert Demangeon** představil v roce 1920 dílo Úpadek Evropy. Evropa dle něj má největší slávu za sebou a v nové době se stane jen jakousi kolonií USA či Japonska
- Pro meziválečnou Evropu byly pouze dvě možnosti záchrany: univerzální světový mír, nebo sjednocení Evropy. Zvrácenou podobu záchrany Evropy přinesli i radikální nacionalisté, kteří chtěli moc a slávu Evropy obnovit porobením ostatních

# Koncepce evropského sjednocení mezi válkami

## ■ Univerzalistická koncepce

- ◆ Univerzalistická koncepce vnímala otázku sjednocení Evropy v širším kontextu, a to v kontextu celosvětového mírového uspořádání, pod patronací SN (\*20.1.1920). Byť je univerzalistický přístup řešení mezinárodních sporů výsledkem WW1 a formálně je spjat s existencí SN, jeho kořeny lze vystopovat i v pacifistickém smýšlení 19. století. Universalistická koncepce upřednostňovala celosvětový mír před mírem lokálním a vycházela z hypotézy, že suma lokálních mírů se nerovná míru všeobecnému, jelikož takový mír může být budován a udržován pouze v globálním měřítku. Ostatní míry jsou zcela nejisté a nestabilní. Ideologické zdůvodnění přinesl Wilsonův idealistický univerzalizmus, se kterým ovšem neuspěl ani v domácím prostředí. SN sice přikazovala dodržovat základní pravidla mezinárodního soužití států, ale neměla žádné prostředky, jak toto chování vynutit a jak případně potrestat přestupky.

# Koncepce evropského sjednocení mezi válkami

## ■ Evropská koncepce

- ◆ Proti koncepci univerzalistické vystupovala koncepce kontinentální, resp. evropská. Jako první kritik univerzalistického přístupu, a tedy obhájce mírů lokálních (kontinentálních) lze zmínit **Alejandra Alvarze**, generálního sekretáře Amerického institutu pro mezinárodní právo. Koncept představil roku 1917, tedy ještě před vznikem SN. Jeho předpoklady se ukázaly jako velmi vystihující: SN bude pro Evropu příliš světová a pro svět příliš evropská. Namísto toho předpokládal Alvarez vznik kontinentálních unií, které měly být prvním krokem k vytvoření celosvětové mírové organizace.
- ◆ Klíčové dílo přinesl **Richard Nikolaus Coudenhove-Kallergi** (1894-1972). C-K byl velmi zajímavou osobou. Jeho umění propojit analytické a vizionářské schopnosti se projevilo nejen v dílech, která tato výjimečná osobnost představila Evropě, na základě jeho myšlenek se zrodilo celé Panevropské hnutí; Hnutí kooperující a sjednocující Evropy. Určitou inspiraci našel v díle **Alfreda Frieda** Pan-Amerika (vyšlo v roce 1910). Pan-Amerika hodnotila velmi kladně sjednocování Amerického kontinentu prostřednictvím Panamerických kongresů. V roce 1923 představil analogické dílo Pan-Europa. Panevropa má být budována fázovitě; 1.fáze - propagační a výchovná, 2. fáze - uzavření smlouvy mezi demokratickými státy o volném svazku, 3. fáze - funkční a celokontinentální celní unii a 4. velmi výhledová fáze by znamenala vznik Spoj. států evropských.
- ◆ **Aristid Briand a jeho plán**

# Koncepce evropského sjednocení mezi válkami

- Koncepce násilného sjednocení
  - ◆ Nacistické koncepce lze považovat za hybridní formu evropské ideje, ideje sjednocení Evropy. Nacisté dokázali ke svým účelům zneužít i do té doby vlivnou vědeckou oblast mezinárodních vztahů, geopolitiku.
  - ◆ Geopolitika vychází z hypotézy, že charakter mezinárodněpolitického systému je determinován geografickými proměnnými. Nacisté jakoby to obrátili, geopolitika je determinována nutností německé expanze
  - ◆ Velkogermánský svaz vs. Festung Europa

# Návrh „anglo-franské“ unie

- Iniciativa na základě vědeckého výzkumu, konsensu De Gaulla, W. Churchilla a francouzské vlády: 1940
  - ◆ Návrh politické, ekonomické, vojensko-bezpečnostní unie
  - ◆ Veřejné mínění jednoznačně pro
  - ◆ Návrh přišel pozdě, demokratická vláda podává demisi
  - ◆ Po WW2 Velká Británie bere návrh zpět